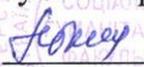

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан соціально-
гуманітарного факультету

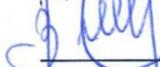
 Оксана ГОМОТЮК

« 29 » _____ 2025р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-
педагогічної роботи

 Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« 29 » _____ 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни «Історія мистецтва»**

**ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань – В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
спеціальність – В2 Дизайн
спеціалізація – В2.01 Графічний дизайн
освітньо-професійна програма – «Графічний дизайн»**

Кафедра архітектури та дизайну

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	ІРС	Тренінг	Самост. робота студ. (год.)	Разом	Іспит (сем.)
денна	1	2	60	30	5	4	81	180	2

Тернопіль – ЗУНУ
2025

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки спеціальності В2 Дизайн, спеціалізації – В2.01 Графічний дизайн, затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол №8 від 26.06.2025 р.).

Робочу програму розробила професор кафедри архітектури та дизайну, доктор архітектури Оксана ДЯЧОК

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри архітектури та дизайну (протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.)

В. о. завідувача кафедри архітектури та дизайну, д.архітектури, професор

Дячок Оксана Миронівна

Гарант ОПШ “Графічний дизайн”
к.пед.н, доцент

Ірина Цідило

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ МИСТЕЦТВА»**

1. Опис дисципліни «Історія мистецтва»

Дисципліна – «Історія мистецтв»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 6	Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Статус дисципліни <i>обов'язкова</i> Мова навчання <i>українська</i>
Кількість залікових модулів – 2 семестр - 5	Спеціальність: В2 Дизайн Спеціалізація: В2.01 «Графічний дизайн»	Рік підготовки: <i>Денна –1</i> Семестр: <i>Денна –2</i>
Кількість змістових модулів – 2:	Освітньо-професійна програма: «Графічний дизайн»	Лекції: <i>2 семестр – 60 год.</i> Практичні заняття: <i>2 семестр – 30 год.</i>
Загальна кількість годин – 180 год.	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: <i>2 семестр – 81 год.</i> Тренінг: <i>4год.</i> Індивідуальна робота: <i>5</i>
Тижневих годин – 5, з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – <i>2 семестр - екзамен</i>

2. Мета і завдання дисципліни «Історія мистецтва»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета вивчення курсу «Історія мистецтва» – ознайомити студентів із світовими та українськими досягненнями у сфері образотворчого мистецтва та архітектури, розкрити сутність мистецтва як форми суспільної свідомості, методу естетичного та морального виховання, засобу образного пізнання навколишнього світу; розкрити сутність та витoki українського мистецтва як форми суспільної свідомості, ідентифікації нації, методу естетичного, патріотичного та морального виховання.

2.2. Завдання вивчення дисципліни:

- об'єднання характеристики епохи з глибоким аналізом кожного твору в його ідейно-художній єдності;
- розгляд мистецьких творів як вияв історичного процесу розвитку світового мистецтва в тісному зв'язку з минулим і майбутнім;
- показ єдності всесвітньо-історичного, загальнолюдського та національного розвитку мистецької культури.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК07. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК09. Здатність зберігати та примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК05. Здатність застосовувати знання історії українського і зарубіжного мистецтва та дизайну в художньо-проектній діяльності.

СК11. Здатність досягати успіху в професійній кар'єрі, розробляти та представляти візуальні презентації, портфоліо власних творів, володіти підприємницькими навичками для провадження дизайн-діяльності.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Курс «Історія мистецтва» пов'язаний з «Історією державності та культурою України», «Філософією», «Політологією».

2.5. Результати навчання.

ПР13. Знати надбання національної та всесвітньої 9 культурно-мистецької спадщини, розвивати екокультуру засобами дизайну.

ПР14. Використовувати у професійній діяльності прояви української ментальності, історичної пам'яті, національної самоідентифікації та творчого самовираження; застосовувати історичний творчий досвід, а також успішні українські та зарубіжні художні практики.

ПР15. Розуміти українські етнокультурні традиції у стилевих вирішеннях об'єктів дизайну, враховувати регіональні особливості етнодизайну у мистецьких практиках.

3. Програма дисципліни «Історія мистецтва» **Змістовий модуль 1**

Виникнення та особливості мистецтва Стародавнього світу.

Тема 1. Вступ. Види і жанри мистецтва. Найдавніше мистецтво.

Тема 2. Мистецтво Стародавнього світу.

Тема 3. Античне мистецтво.

Тема 4. Мистецтво Стародавнього Сходу.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

1. Типи мегалітичної архітектури.
2. Характеристика мистецтва стародавніх цивілізацій.

Мистецтво Середніх віків та епохи Відродження

Тема 5. Візантійське мистецтво.

Тема 6. Романський та готичний стиль у мистецтві європейського Середньовіччя.

Тема 7. Відродження в Італії та на півночі Європи.

Тема 8. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII ст.

Питання, винесені на самостійне опрацювання:

1. Внесок візантійської художньої культури в мистецтво середньовічної Європи і культуру Київської Русі.
2. Мистецтво мініатюри Середньовіччя.
3. Маньєризм і протобароко як епілог розвитку ренесансної художньої культури.

Змістовий модуль 2

Мистецтво XVII-XIX століття.

Тема 9. Мистецтво Італії XVII-XVIII ст. Мистецтво Фландрії і Голландії XVII ст.

Тема 10. Мистецтво Іспанії XVII-XVIII ст. та Франції XVII - першої пол. XIX ст. Мистецтво Англії та Німеччини XVIII - першої пол. XIX ст.

Тема 11. Українське мистецтво другої половини XVII – першої половини XIX ст.

Питання, винесені на самостійне опрацювання:

1. Творчість Ф.Гальса – основоположника реалістичного портрету XVII ст. і розвиток голландської національної школи мистецтва.
2. Творчість художників – романтистів.

3. Скульптор Пінзель та його співпраця з архітектором Б.Меретином.
4. Романтизм в образотворчому мистецтві України.

Мистецтво другої половини XIX ст. – початку XXI ст.

Тема 12. Реалістичне мистецтво другої пол. XIX ст. Імпресіонізм, нео- та постімпресіонізм як напрями у мистецтві.

Тема 13. Стил ь модерн та пізній модерн у мистецтві на рубежі XIX-XX ст.

Тема 14. Напрями та течії мистецтва XX ст. – поч. XXI ст.

Тема 15. Сучасне українське мистецтво. Мистецтво Тернопільщини.

Питання, винесені на самостійне опрацювання:

1. Г.Нарбут - засновник нової школи української графіки.
2. Мистецтво української діаспори.
3. Сучасна українська графіка.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни «Історія мистецтва»

4.1. Розподіл навчальних годин за модулями

Тема	Кількість годин					
	Лекції	Практ. заняття	Інд. робота	Тренінг	Сам. робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1						
Виникнення та особливості мистецтва Стародавнього світу						
Тема 1. Вступ. Види і жанри мистецтва. Найдавніше мистецтво	2	2			2	Поточне опитування
Тема 2. Мистецтво Стародавнього світу.	2	2			2	Поточне опитування, завдання
Тема 3. Античне мистецтво.	2	2			4	Дискусія
Тема 4. Мистецтво Стародавнього Сходу.	2	2			2	Тестування
Мистецтво Середніх віків та епохи Відродження						
Тема 5. Візантійське мистецтво.	2	2			5	Поточне опитування
Тема 6. Романський та готичний стиль у мистецтві європейського Середньовіччя.	4	2			5	Поточне опитування
Тема 7. Відродження в Італії та на півночі Європи.	4	2			5	Поточне опитування
Тема 8. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII ст.	4	2	3	2		Модульна контрольна робота

Всього за модуль	28	16				
Змістовий модуль 2						
Мистецтво XVII-XIX століття						
Тема 9. Мистецтво Італії XVII-XVIII ст. Мистецтво Фландрії і Голландії XVII ст.	4	2			4	Поточне опитування
Тема 10. Мистецтво Іспанії XVII-XVIII ст. та Франції XVII - першої пол. XIX ст. Мистецтво Англії і Німеччини XVIII - першої пол. XIX ст.	4	2			6	Поточне опитування
Тема 11. Українське мистецтво другої половини XVII – першої половини XIX ст.	4	2			4	Поточне опитування
Мистецтво другої половини XIX ст. – початку XXI ст.						
Тема 12. Реалістичне мистецтво другої пол. XIX ст. Імпресіонізм, нео- та постімпресіонізм як напрями у мистецтві.	4	2			6	Поточне опитування
Тема 13. Сіль модерн та пізній модерн у мистецтві на рубежі XIX-XX ст.	4	2	2	2	6	Поточне опитування
Тема 14. Напрями та течії мистецтва XX ст. – поч. XXI ст.	6	2			6	Дискусія
Тема 15. Сучасне українське мистецтво. Мистецтво Тернопільщини.	6	2			7	Модульна контрольна робота
Всього за модуль:	32	14			81	
Всього:	60	30	5	4	81	
<i>Підсумковий контроль</i>	Екзамен					

5. Тематика практичних занять

Практичне заняття № 1

Тема: Вступ Види і жанри мистецтва.

Мета: ознайомити студентів з видами і жанрами образотворчого мистецтва.

Питання для обговорення

1. Поняття «Стилю епохи».
2. Види скульптури.
3. Види живопису.
4. Декоративно-прикладні види мистецтв.
5. Народне мистецтво – важлива галузь, феномен матеріальної і духовної культури народу.

Практичне заняття № 2

Тема: Найдавніше мистецтво.

Мета: ознайомити студентів з найдавнішим первісним мистецтвом .

Питання для обговорення

1. Виникнення мистецтва. Мистецтво епохи палеоліту.
2. Мистецтво епохи мезоліту як новий етап у розвитку первіснообщинної творчості. Наскельні зображення неолітичних мисливців, неолітичні петрогліфи.
3. Мистецтво епохи бронзи.
4. Мистецтво епохи заліза. Типи мегалітичної архітектури.

Практичне заняття № 3

Тема: Найдавніше мистецтво на території України.

Мета: ознайомити студентів з найдавнішим мистецтвом на території України.

Питання для обговорення

1. Пам'ятки палеоліту.
2. Археологічні знахідки із Кам'яної могили.
3. Культури Трипілья та Північного Причорномор'я.
4. Скіфо-сарматська доба.
5. Античні міста-колонії.
6. Слов'янські ідоли

Завдання:

1. Зробити зарисовки Збручанського ідола Святовита.

Практичне заняття № 4

Тема. Мистецтво Стародавнього світу.

Мета: ознайомити студентів з культурою і мистецтвом Межиріччя та мистецтвом Стародавнього Єгипту.

1. Особливості образотворчого мистецтва Шумеру. Скульптурні зображення та рельєфи. Настінний живопис. Мистецтво будівництва. Роль цегли в оформленні архітектурних споруд. Прийоми ювелірного мистецтва шумерів.

2. Релігійне начало мистецтва Вавилону. Характерні риси житла городян. Храмова та палацова архітектура.

3. Великі гробниці фараонів, храми та настінний розпис.

Питання для обговорення

1. Одне і чудес світу - «висячі сади Семіраміди.
2. Вавилонська вежа.
3. Характерний тип шумеро-вавилонського храму, що має вигляд багатоярусної вежі.
4. Спорідненість та відмінність культури шумеро-акадських держав.
5. Витоки давньоєгипетського мистецтва. Домінантна роль архітектури. Формування специфічних єгипетських рис в архітектурі та образотворчому мистецтві.

6. Утворення канонічних систем у скульптурі та живописі. Культ поховання для єгипетського мистецтва. Образ фараона та його оточення в скульптурі Стародавнього царства.

7. Типи храмового будівництва в епоху Середнього царства. Типологія храмів епохи Нового царства. Значення реформи Ехнатона IV для розвитку мистецтва. Пошуки правдоподібності та життєвості зображень і проблема канону. Єгипетське мистецтво за послідовників Ехнатона.

Завдання:

1. Зробіть зарисовки типового храму – зикурата.
2. Назвіть і зробіть зарисовки відомих храмових комплексів Стародавнього Єгипту та вкажіть їх спільні риси.

Практичне заняття № 5

Тема: Античне мистецтво

Мета: дослідити значення античного мистецтва та його вплив на культуру багатьох країн з давніх часів до сучасності.

Питання для обговорення

1. Періоди античної цивілізації.
2. Палаці у Кносі, Мікенах.
3. Архітектура та образотворче мистецтво міст-держав Афін і Спарти.
4. Класична ордерна система в архітектурі та типи храмів.
5. Система регулярного планування міст Стародавньої Греції.
6. Афінський Акрополь - найвідоміший акрополь у світі, його головні храми.
7. Грецька скульптура та кераміка.
8. Мистецтво Римської республіки, його практично-розсудливий характер.
9. Відмінності римського храму від грецького. Розвиток нової будівельної техніки.
10. Римський форум. Типи римського житла

Завдання:

1. Зробити детальні зарисовки доричного, іонічного і коринфського ордерів.

Практичне заняття № 6

Тема: Мистецтво Стародавнього Сходу.

Мета: Ознайомити студентів з культурою Стародавньої Індії та Китаю, найвідомішими мистецькими пам'ятками.

Питання для обговорення

1. Пам'ятки мистецтва Китаю. Зразки і форми стародавнього китайського мистецтва.
2. Старий китайський живопис. Поєднання живопису та каліграфії. Розвиток пейзажного жанру, його особлива роль у китайському живописі.
3. Давнє мистецтво Індії. Міфічні та релігійно-символічні образи індійського мистецтва.

4. Роль і місце скульптури. Монументальна та декоративна скульптура і храмове будівництво Індії. Типи індійського храмового зодчества.
5. Мавзолей Тадж-Махал

Завдання:

1. Зробити зарисовки найвідоміших мистецьких пам'яток Стародавньої Індії та Китаю.

Практичне заняття № 7

Тема: Візантійське мистецтво.

Мета: Ознайомити студентів з мистецтвом Візантійської держави та її вплив на культуру і мистецтво європейських країн.

Питання для обговорення

1. Античні витоки мистецтва Середніх віків.
2. Зародження християнської доктрини та основ храмового будівництва у Ранньому середньовіччі.
3. Періодизація візантійського мистецтва.
4. Канонічні правила релігійних зображень.
5. Внесок візантійської Художньої культури в мистецтво середньовічної Європи і культуру Київської Русі.

Завдання:

Зробити зарисовки планів двох типів храмів – базилікального типу і центрично-купольних.

Практичне заняття №8

Тема: Романський та готичний стиль у мистецтві європейського Середньовіччя.

Мета: Ознайомити студентів з романським та готичним мистецтвом на території середньовічної Європи.

Питання для обговорення:

1. Художня та образна система скульптурного оздоблення романських соборів. Розвиток вітражу.
2. Спільність і національна самобутність мистецтва романського стилю в країнах Західної й Центральної Європи.
3. Збереження романських традицій і форм у готичній архітектурі Німеччини.
4. Собор святого Віта у Празі.
5. Домінантна роль архітектури як формотворчого мистецтва. Будівельні принципи та стилістичні особливості романської архітектури. Оборонні споруди. Культурна архітектура Німеччини і Франції в XI-XII ст.
6. Франція – батьківщина готики. Архітектурна конструкція готичного собору.
7. Готичне мистецтво Німеччини. Цегляна готика Німеччини.
8. Розширення тематики та засобів вираження готичної скульптури, переважання круглої пластики в скульптурному оздобленні собору.

Завдання:

1. Знайти й замалювати споруди ранньої готики, високої готики і полуменистого стилю

Практичне заняття №9

Тема: Відродження в Італії та на півночі Європи.

Мета: Показати утвердження принципів гуманізму та нового мистецтва в культурі Відродження.

Питання для обговорення:

1. Культура Флоренції XV ст. Зв'язок науки з мистецтвом. Творчість Джотто.
2. Архітектура раннього Відродження. Звернення до античної спадщини. Творчість Ф. Брунеллескі. Започаткування нових типів світських і культових споруд.
3. Скульптура раннього Відродження. Творчість Донателло.
4. Флорентійська школа XV ст. Мазаччо – основоположника ренесансного реалізму в живописі XV ст.
5. Творчість С. Боттічеллі.

Практичне заняття № 10

Тема: Українське мистецтво XIV – першої половини XVII ст.

Мета: Показати досягнення давньоруської культури і мистецтва на території сучасної України.

Питання для обговорення:

1. Будова середньовічних замків.
2. Архітектура Луцького замку.
3. Замок в Острозі.
4. Розбудова Львова, Чигирин, Жовкви та ін.
5. Кам'янець-Подільська фортеця.
6. Сакральна архітектура Тернопільського краю XIV – першої половини XVII ст.

Завдання:

Зробити зарисовки традиційних українських дерев'яних храмів.

Практичне заняття № 11

Тема: Мистецтво Італії XVII –XVIII ст. Мистецтво Фландрії і Голландії.

Мета: ознайомити студентів з особливостями мистецтва бароко і рококо, відомими митцями епохи.

Питання для обговорення:

1. Особливість стилю бароко.
2. Мистецтво Фландрії 17 ст.
3. Мистецтво Іспанії 17-18 ст.
4. Мистецтво Голландії 17 ст.

Завдання:

Зробити зарисовки фрагменту живописного барокового твору.

Практичне заняття №12

**Тема: Мистецтво Іспанії XVII-XVIII ст. та Франції XVII - першої пол. XIX ст.
Мистецтво Англії та Німеччини XVIII - першої пол. XIX ст.**

Мета: ознайомити студентів з особливостями мистецтва епохи просвітництва в історико-культурному розвитку Європи.

Питання для обговорення:

1. Стилiстичні етапи французького мистецтва XVII і XVIII ст.
2. Класицизм в мистецтві європейських країн.
3. Архітектура класицизму в сакральних комплексах періоду Просвітництва.
4. План Версальського комплексу та інтер'єр палацу.
5. Революційний класицизм в мистецтві Франції кінця XVIII ст.
6. Реалізм і класицизм у мистецтві Англії.
7. Німецьке мистецтво першої половини XIX ст.

Завдання:

Описати творчість художника досліджуваного періоду, твори якого найбільше вразили.

Практичне заняття №13

**Тема: Українське мистецтво другої половини XVII-першої половини XIX ст.
Мета:** ознайомити студентів з особливостями мистецтва класицизму на території сучасної України.

Питання для обговорення:

1. Класицизм в архітектурі XVIII—першої половини XIX століття. Розбудова міст Причорномор'я.
2. Образотворче мистецтво.
3. Скульптура.
4. Живопис і графіка Тараса Шевченка.

Завдання:

1. Зробити зарисовки фонтанів на площі Ринок у Львові.
2. Написати короткий реферат на тему «Шевченко на Тернопіллі».

Практичне заняття №14

Тема: Реалістичне мистецтво другої половини XIX ст. Імпресіонізм, нео- та постімпресіонізм як напрями у мистецтві.

Мета: ознайомити студентів з особливостями мистецтва другої половини XIX ст.

Питання для обговорення:

1. Реалістичний напрям в європейській літературі та образотворчому мистецтві другої половини XIX століття.
2. Соціально-критичні тенденції у творчості художників. Становлення національного пейзажу у творчості представників барбізонської школи, їх пошуки в галузі пленерного живопису.

3. Тема життя селян у творчості Ж.Ф.Мілле.
4. Характеристика імпресіонізму, нео- та постімпресіонізму.

Практичне заняття № 15

Тема: Стиль модерн та пізній модерн у мистецтві на рубежі XIX-XX століття. Напрями та течії мистецтва XX ст. – поч. XXI ст.

Мета: ознайомити студентів з особливостями мистецтва модерну та видами сучасного мистецтва.

Питання для обговорення:

1. Формування стилю модерн в європейському мистецтві на рубежі XIX-XX ст.
2. Ідея синтезу мистецтва під егідою архітектури. Відхід від еклектики, пошук індивідуальних архітектурних та планувальних вирішень.
3. Поняття «сучасна архітектура». Постмодернізм та пізній модернізм в архітектурі зарубіжних країн.
4. Абстракціонізм, експресіонізм, кубізм, дадаїзм, сюрреалізм, фовізм, футуризм, поп-арт, оп-арт, кінетичне мистецтво та ін. у сучасному мистецтві.

5. Методи навчання

У процесі вивчення дисципліни «Історія мистецтва» використовуються комбіновані методи навчання, що сприяють ефективному засвоєнню знань, формуванню креативного мислення, розвитку візуальної грамотності та аналітичних здібностей студентів.

До основних методів навчання належать:

1. Інформаційно-роз'яснювальні методи:
  - лекційні заняття з мультимедійною підтримкою (ілюстрації, відеоекскурсії);
  - пояснення понять і стилів мистецтва з історичним контекстом;
  - розбір визначних творів мистецтва та їх аналіз у хронологічній послідовності.
2. Діалогічно-дискусійні методи:
  - евристична бесіда, постановка проблемних питань;
  - групові обговорення мистецьких явищ і шкіл;
  - аналітичні дискусії за вивченим матеріалом (порівняння стилів, поглядів митців, регіональних особливостей);
  - модерновані дебати щодо ролі мистецтва у сучасному суспільстві.
3. Візуально-асоціативні методи:
  - використання образотворчих і фото-матеріалів, музейних віртуальних турів;
  - створення тематичних колажів;
  - асоціативний аналіз художнього образу.
4. Практично-діяльнісні методи:
  - творчі завдання: зарисовки, графічні ескізи, колажі на основі стилістичних ознак вивчених епох;
  - виконання практичних індивідуальних завдань, що базуються на самостійному вивченні мистецьких творів;
  - проектна діяльність (підготовка міні-досліджень, есе, творчих презентацій).

5. Інтерактивні методи навчання:

- тренінги з мистецтвознавчого аналізу;
- рольові ігри («я — художник епохи...», «я — критик виставки...»);
- мозкові штурми на тему мистецьких течій і впливів.

6. Методи самостійної та рефлексивної роботи:

- самостійне опрацювання рекомендованих джерел;
- ведення творчого щоденника (арт-щоденника);
- рефлексивне есе за результатами відвідування виставки, перегляду фільму чи лекції;
- підготовка індивідуального проекту на основі результатів неформального навчання.

Методи навчання добираються з урахуванням рівня підготовки студентів, цілей модуля, змісту теми та потреб розвитку професійних компетентностей у сфері дизайну і мистецтвознавства.

6. Самостійна робота

Самостійна робота студентів є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових занять час. Головна мета проведення самостійної роботи полягає у необхідності більш детальнішого розгляду тематики курсу з використанням рекомендованих матеріалів і виконанням практичних завдань.

Обсяг і зміст самостійної роботи визначається робочою програмою та робочим планом в межах встановленого обсягу годин із навчальної дисципліни, методичними вказівками викладача. Навчальний матеріал з дисципліни, передбачений для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.

Самостійна робота студентів із дисципліни «Історія мистецтв» передбачає:

- активний діалог між викладачем та студентом у процесі навчальної діяльності;
- опрацювання навчальної літератури з курсу;
- самостійне вивчення окремих питань з дисципліни;
- виконання практичних завдань,;
- підготовка письмових робіт (рефератів, повідомлень, доповідей статей, презентацій тощо);
- виконання творчих завдань (зарисовки, зарисовки з натури, опис творчості відомих художників або стилю в мистецтві тощо)

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ВИНЕСЕНИХ НА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ

№ п/п	Тематика
1.	Найдавніше мистецтво на території України.
2.	Мистецтво Стародавнього світу
3.	Античне мистецтво

4.	Мистецтво Стародавнього Сходу.
5.	Візантійське мистецтво
6.	Романський та готичний стиль у мистецтві європейського Середньовіччя
7.	Відродження в Італії та на півночі Європи
8.	Українське мистецтво XIV – першої половини XVII
9.	Мистецтво Італії XVII-XVIII ст. Мистецтво Фландрії і Голландії XVII ст.
10.	Мистецтво Іспанії XVII-XVIII ст. та Франції XVII - першої пол. XIX ст. Мистецтво Англії та Німеччини XVIII - першої пол. XIX ст.
11.	Українське мистецтво другої половини XVII – першої половини XIX ст
12.	Стиль модерн та пізній модерн у мистецтві на рубежі XIX
13.	Стиль модерн та пізній модерн у мистецтві на рубежі XIX
14.	Напрями та течії мистецтва XX ст. – поч. XXI ст.
15.	Сучасне українське мистецтво. Мистецтво Тернопільщини.

7. Тренінг та практичне індивідуальне завдання

Практичне індивідуальне завдання з курсу «Історія мистецтва» є формою позааудиторної самостійної роботи студентів і виконується у вигляді серії рисунків, замальовок, аналітичних схем або колажів, створених у процесі опанування програмового матеріалу. Завдання має на меті:

- закріплення знань про основні мистецькі стилі, напрями та персоналії;
- розвиток візуального мислення та умінь передавати художні образи мистецькими засобами;
- формування навичок інтерпретації мистецьких артефактів через зорову образність.

Студент може обрати одну з рекомендованих тем або запропонувати власну, погоджену з викладачем. Завдання підлягає презентації та короткому коментарю під час підсумкових занять або індивідуального захисту.

Тренінговий підхід, що реалізується у рамках курсу, передбачає проведення структурованих інтерактивних занять, метою яких є:

- розвиток професійних комунікаційних та аналітичних навичок;
- засвоєння елементів мистецької критики;
- моделювання ситуацій аналізу твору мистецтва з різних позицій (історик, художник, дизайнер, куратор тощо);
- робота з візуальним матеріалом у малих групах або в парах;
- створення мініпроектів (постерів, презентацій, концептуальних рішень).

У рамках тренінгів передбачено також відвідування музеїв, галерей, мистецьких виставок, а також організацію зустрічей з художниками, дизайнерами та іншими митцями краю. Це дозволяє студентам:

- безпосередньо ознайомитися з творами мистецтва в реальному просторі;
- отримати уявлення про сучасні практики візуального мистецтва;
- налагодити зв'язок із локальним мистецьким середовищем;
- розширити горизонти професійної орієнтації через живе спілкування з митцями.

Такі заходи сприяють розвитку естетичного смаку, критичного мислення, культурної компетентності та творчої ініціативи студентів.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Історія мистецтва» використовуються різноманітні засоби оцінювання, спрямовані на перевірку сформованості знань, умінь і навичок, відповідно до очікуваних результатів навчання.

Засоби оцінювання включають:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- модульне тестування;
- індивідуальні та командні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські виступи на наукових заходах, виставках, конференціях;
- творчі завдання (ескізи, зарисовки, концепт-аркуші);
- участь у тренінгах та інтерактивних заняттях;
- підсумковий екзамен ;
- інші види індивідуальних та групових форм звітності.

Методи демонстрування результатів навчання:

- усні відповіді та дискусії під час практичних занять;
- творчі презентації з візуалізацією ідей;
- демонстрація виконаних творчих робіт (альбом, портфоліо, виставка);
- захист індивідуального завдання або мініпроєкту;
- електронні публікації, відеопрезентації або онлайн-рефлексії (за погодженням);

Види роботи студента:

1. Робота на практичних заняттях:

- участь в обговоренні питань;
- презентаційні виступи на заняттях;
- активна участь у ділових іграх, дебатах;
- розв'язання тестових і ситуаційних завдань;
- участь у творчих експериментах і колективних мистецьких ініціативах.

2. Самостійна робота:

- аналіз джерел, літератури, мистецьких артефактів;
- виконання письмових завдань (есе, повідомлення, критичні нотатки);
- підготовка творчого або дослідницького проєкту;
- створення візуального матеріалу (зарисовки, інфографіка, презентації);
- участь у заходах, що відповідають критеріям визнання неформальної освіти.

3. Контрольні зрізи:

- написання модульної контрольної роботи;
- захист індивідуального завдання;
- короткий тест або опитування наприкінці модулю.

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності

У процесі вивчення дисципліни «Історія мистецтва» студенти зобов'язані дотримуватись принципів академічної доброчесності, які є основою чесної, відповідальної та якісної освіти.

Академічна доброчесність передбачає дотримання етичних норм, повагу до інтелектуальної праці інших та розвиток власної академічної культури.

До основних принципів академічної доброчесності належать:

- Самостійність виконання практичних і творчих завдань — усі роботи, що подаються на оцінювання, мають бути виконані студентом особисто, без стороннього втручання.
- Оригінальність авторських рішень — не допускається копіювання чужих робіт або використання зразків без творчого опрацювання, адаптації чи аналізу. Обов'язковим є посилання на джерела при використанні чужих ідей, зображень, текстів.
- Уникнення плагіату — студент не має права подавати чужу роботу (повністю або частково) як власну. Будь-яка форма списування, автоплагіату чи підміни авторства є порушенням етичних норм.
- Відповідальність за подану інформацію — студент повинен чітко розуміти зміст завдань та подати достовірну інформацію про процес і результати виконаної роботи.
- Недопустимість фальсифікації — заборонено імітувати виконання роботи (наприклад, використовувати штучно згенеровані зображення, цифрові ефекти замість традиційного рисунку, маніпулювати результатами оцінювання тощо).
- Повага до інтелектуальної власності — студент зобов'язаний дотримуватися авторських прав при використанні ілюстрацій, графічних матеріалів, стилістичних рішень, текстів, музики або іншого культурного контенту.
- Відкритість до зворотного зв'язку — студент повинен бути готовим аргументовано захищати свої ідеї, враховувати зауваження викладача та рецензентів, визнавати помилки і працювати над їх виправленням.

У випадку виявлення порушень академічної доброчесності, викладач має право:

- повернути роботу без перевірки;
- не зарахувати оцінку за відповідний елемент контролю;
- рекомендувати перездачу або інші коригувальні заходи згідно з політикою університету.

Дотримання академічної доброчесності є невід’ємною складовою формування фахової репутації, творчої етики та професійної відповідальності майбутнього дизайнера.

Політика щодо відвідування. За об’єктивних причин (наприклад, карантин, війсьний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету

Політика щодо визнання результатів навчання

Відповідно до «Положення про визнання в Західноукраїнському національному університеті результатів попереднього навчання» (https://www.wunu.edu.ua/pdf/pologenya/Polozhennya_ruzult_poper_navch.pdf) здобувачам вищої освіти може бути зараховано результати навчання (неформальної / інформальної освіти, академічної мобільності тощо) на підставі документів, що їх підтверджують (сертифікати, довідки, документи про підвищення кваліфікації тощо). Рішення про зарахування здобувачу результатів (певного освітнього компонента в цілому, або ж окремого виду навчальної роботи за таким освітнім компонентом) приймає вповноважена Комісія з визнання результатів навчання за процедурою, визначеною вищезазначеним положенням.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

2 семестр – екзамен

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10%	10%	10%	10%	5%	15	40
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінги	Самостійна робота	екзамен
1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять. (теми 1-8) 2. Оцінка за модульний контроль виставляється на підставі модульної контрольної роботи (тестів)		1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять. (теми 9-15) 2. Оцінка за модульний контроль виставляється на підставі модульної контрольної роботи (тестів)		Визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час тренінгу	Визначається як середнь-арифметичне з оцінок за самостійну роботу	Тестове оцінювання

Поточне опитування під час заняття:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 балів – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Критерії оцінювання тренінгу

1. Активність у тренінгу (0–20 балів)

(участь у дискусіях, обговореннях, виконанні інтерактивних завдань).

2. Аналітичні навички (0–25 балів)

(здатність аналізувати твір мистецтва з історичної, стилістичної та концептуальної точки зору).

3. Робота з візуальним матеріалом (0–15 балів)

(уміння інтерпретувати зображення, аргументовано пояснювати художні особливості твору).

4. Мініпроект (0–20 балів)

(змістовність, логічність, креативність та якість презентації результатів).

5. Командна взаємодія (0–10 балів)

(ефективність співпраці в групі, комунікація та розподіл ролей).

6. Рефлексія та професійна орієнтація (0–10 балів)

(здатність пов'язувати теоретичні знання з реальними мистецькими практиками - виставки, музеї, зустрічі з митцями).

Шкала оцінювання

<i>За шкалою ЗУНУ</i>	<i>За національною шкалою</i>	<i>За шкалою ECTS</i>
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

**10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ,
ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА**

№ з/п	Найменування	Номер теми
1	Мультимедійний проектор	1-15
2.	Прикладне програмне забезпечення загального призначення (засоби Microsoft)	1-15
3.	Інформаційна мережа ІНТЕРНЕТ	1-15

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Аалтонен Г. Історія архітектури [пер.з англ.. М.Кошкіна]. Х.: Фактор, 2012. 256 с.: іл.
2. Абрамкіна Д. Мистецтво епохи Відродження. Парний портрет. *Мистецтво та освіта*. 2011. № 3. С. 39-42.
3. Абрамович, С. Д. Церковне мистецтво: навчальний посібник для студ. вузів. К. : Кондор, 2005. 206 с.
4. Айзексон В. Леонардо да Вінчі. Київ: Наш формат, 2019. 488 с.
5. Александр Мурашко: український художник європейського масштабу. *Великие художники*. 2004. №28. С.28-31.
6. Александрович В. Українське мистецтво другої половини XVII століття. *Історія в школах України*. 2004. №6. С.50-53.
7. Антонович Е. А. Декоративно-прикладне мистецтво : посібник для студентів художньо-графічного факультету педінститутів / Е. А. Антонович, р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Львів : Світ, 1992. – 271 с. : іл.
8. Архітектори Тернопілля/ упорядник В.А.Барна. Тернопіль: ТОВ «Тернограф», 2017. 240 с.:іл.
9. Архітектура і мистецтво Київської Русі. *Все для вчителя*. 2011. № 25/27. С. 74-79.
10. Архітектура та образотворче мистецтво XVIIст. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. №7. С.13-14.
11. Архітектура та образотворче мистецтво XVIIIст. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. №7. С.13-14.
12. Безклубенко С. Д. Всезагальна теорія та історія мистецтва. К. : Б. в., 2003. 261 с.
13. Березіна І. В. Історія зарубіжного мистецтва : навч. посіб. для студентів мистец. спец.; М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В. : Абетка, 2015. 75 с.
14. Бугай В. М. Архітектура історичного міста. Монументальне мистецтво: [урок мистецтва]. *Все для вчителя*. 2013. № 8. С. 55–57.
15. Бушак С. Художники-автори українських народних картин типу "Козак Мамай". *Чумацький шлях*. 2008. № 5. С. 23-25.
16. Вінсент Ван Гог: людина і художник: до 160-річчя видатного художника / підгот. Олена Подобєд. *Історія України. Шкільний світ*. 2013. № 7. С. 8–10.
17. Гонтова Л. Українське мистецтво. II половина XX ст. К. : Ред. загальнопед., 2005. 112 с.
18. Горбик О. О. Історія світової середньовічної архітектури. Частина 1: Християнське храмування пізньоримської імперії (I–V ст.). Архітектура Візантії (V–XV ст.). Архітектура Кавказу (Грузії та Вірменії, V–XIII ст.) Київ : Фенікс, 2015. 224 с.
19. Графіка. Декоративно-прикладне мистецтво: каталог музейної збірки : [в 2 ч.]. Ч. 2 / Тернопільський обл. худ. музей ; авт. вступ. ст. І. Дуда ; [упоряд. О. М. Войтович, С. М. Бошко, О. Р. Ваврик [та ін.] ; за ред. І. М. Дуди. Тернопіль : Астон, 2008. 144 с.

20. Довженко Н., Забашта Р. ДОБА БРОНЗИ. Давня скульптура і пластика України. Київ: Родовід, 2009. 176с.
21. **Дячок О.М.** Модерне та національне у сучасній храмовій архітектурі Західної України. *Архітектурна спадщина України*, 2023. (26), с. 54–61
22. **Дячок О.М.** Архітектура Василянських монастирів у процесі формування сакрального образу міст Тернопільщини. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, 2021
23. **Дячок О.М.** Етапи формування об'ємно-просторової структури церкви Різдва Христового у Тернополі. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*, 2021
24. Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення / за заг. ред. Стівена Фартінга ; передм. Річарда Корка ; [пер. з англ. А. Пітика та ін.]. Харків : Vivat, 2019. 576 с.
25. Кашуба-Вольвач О. Українська академія мистецтва. Історія заснування та фундатори. Київ: Родовід, 2015. 272 с.
26. Коляда І. Казимир Малевич. Харків: Фоліо, 2018. 128 с.
27. Кравченко, Ярослав Охримович. Історія зарубіжного мистецтва : навч.-метод. посіб. / Ярослав Кравченко, Мелінда Стась ; М-во освіти і науки України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Ін-т пед. освіти соц. роботи і мистец., Каф. образотв. та декоративно-прикладного мистец. Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. 81 с.
28. Куліш О. А. Історія зарубіжного мистецтва : навч. посіб., [відп. ред. С. В. Кашуба]. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 275 с.
29. Лукань В. Г. Історія українського мистецтва: конспект курсу лекцій; МОНМС України, Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2012. 192 с.
30. Мистецтво Японії: нецке, окімоно / підгот. Є. Г. Орлова. *Мистецтво в школі. Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура*. 2011. № 6. С. 13-21.
31. Найден О. Марія Приймаченко 100. Київ: Родовід, 2009. 200с.
32. Народне мистецтво Тернопільщини: альбом / авт.-упоряд. М. Білоус ; ред. В. Барна. Тернопіль : Тернограф, 2006. 88 с.
33. Народне мистецтво/Національна спілка майстрів народного мистецтва України.2001. №1-2.
34. Народне мистецтво/Національна спілка майстрів народного мистецтва України.2001. №3-4.
35. Народне мистецтво/Національна спілка майстрів народного мистецтва України.2003. №1-2.
36. Немцова В. Харківська пейзажна школа. Остання чверть ХІХ початок ХХ століття. Київ: Родовід, 2009. 272 с.
37. Панфілова О. Г., Рублевська Н.В., Тарасюк І.І. Історія зарубіжного мистецтва: навчально-методичний посібник. Ч. 1. Тернопіль : [Вектор], 2016. 171 с.
38. Станкевич.М. Бучач та околиці. Маленькі образки. – Львів: СКІМ, 2010. - 256 с.: іл.

39. Тищенко, О. Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII - XVIII): навчальний посібник. К. : Либідь, 1992. 192 с.
40. Українське мистецтво та архітектура кінця XIX - початку XX ст. / відп. ред. Н. Ю. Асєєва. К. : Наук. думка, 2000. 240 с. : іл.
41. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. Вип. 5 / редкол.: Г. А. Скрипник, Т. В. Кара-Васильєва, О. С. Найден [та ін.]. К. : ІМФЕ ім. М.Т.Рильського, 2004. 270 с.
42. Ханко В. Лекції з історії мистецтва / Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю.Кондратюка. Каф. образотв. мистецтва. К. : Ханко, 2007. Зшиток 1. 2-е вид. Історія зарубіжного мистецтва від палеоліту до XII ст., 2007. 51 с.
43. Ходж А. Н. Історія мистецтва : живопис від Джото до наших днів : [пер. з англ]. Х. : Pelican, 2012. 208 с.
44. Хома І. Я., Сова А. О., Мина Ж. В.. Історія української культури. Навчальний посібник. Друге видання, доповнене. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. 356 с.
45. Художник, який відкрив Україну світу: 155 років від дня народження Миколи Пимоненка / підгот. Віктор Шпак // *Урядовий кур'єр*. 2017. 18 бер. (№ 52). С. 7.
46. Художня культура світу. Європейський культурний регіон / Н. Є. Миропольська, Е. В. Белкіна, Л. М. Масол, О. І. Оніщенко – Київ : Вища школа, 2001. – 191 с.
47. Черкес Б. С., Лінда С. М. Архітектура сучасності: остання третина XX – початок XXI століть. Навчальний посібник. Друге видання. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 384 с.
48. Шевцова Г. Історія японської архітектури і мистецтва : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]; М-ва освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. – К. : Грані-Т, 2011. 231 с. : іл., табл.
49. Шевцова Г.В. Генеза української дерев'яної церкви: світовий контекст і унікальність. Харків-Київ: Видавець Олександр Савчук, 2019. 276 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- Короткий курс лекцій з дисципліни «Історія мистецтв»
(https://studme.com.ua/1691041013552/kulturologiya/istoriya_iskusstv.htm)
- ТОП-10 найбільших і найдавніших музеїв світу
(<http://prostir.museum/ua/post/11847>)
- Первісне мистецтво
(https://stud.com.ua/13555/kulturologiya/pervisne_mistetstvo)
- Мистецтво стародавнього Єгипту та Месопотамії
https://stud.com.ua/13557/kulturologiya/mistetstvo_starodavnogo_yegiptu_mesopotamiyi
- Історія мистецтв - Підручники для студентів онлайн
(https://stud.com.ua/13552/kulturologiya/istoriya_mistetstv)
- Історія мистецтв - Навчальні матеріали онлайн
(https://pidruchniki.com/75202/kulturologiya/istoriya_mistetstv)

[Мистецтво XVII–XVIII ст. в Україні - Історія мистецтв -](https://pidruchniki.com/75226/kulturologiya/mistetstvo_xvii-xviii_ukrayini)
(https://pidruchniki.com/75226/kulturologiya/mistetstvo_xvii-xviii_ukrayini).